

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยววิถี
ประวัติศาสตร์มอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ
ORAL HISTORY AMONG LOCAL COMMUNITIES ALONG THE MOH
HIN KHAO ECO-HISTORICAL TOURISM TRAIL
IN CHAIYAPHUM PROVINCE

—❖—
¹อนุสรณ์ พัฒนาศานต์

¹Anusorn Phattanasarn

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

¹Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

¹anusorn_phat@hotmail.com

Received: October 12, 2024; **Revised:** November 2, 2024; **Accepted:** December 31, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยววิถีประวัติศาสตร์มอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือ 1) เพื่อรวบรวมเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พื้นถิ่นมอหินขาวในรูปแบบงานวิชาการ และ 2) เพื่อศึกษาการก่อตัวของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า 1) เรื่องเล่าเกี่ยวกับมอหินขาวมาจากความเชื่อของชุมชนที่เล่าต่อกันมาตั้งแต่อพยพจากต่างถิ่นมาอาศัยพื้นที่มอหินขาวตั้งแต่ พ.ศ.2507 โดยเชื่อว่ามอหินขาวคือนครกลางหาวเชื่อมต่อกับสามภูมิคือภูมิมนุษย์ ภูมิพญานาค และภูมิเทพ โดยองค์เทพจะสถิตอยู่ตามก้อนหินแต่ละก้อน มี 5 องค์เทพที่อุทยานภาพแรงสถิตอยู่ที่เสาหิน 5 แท่ง เป็นบริเวณที่มีแสงประหลาดสีเขียวกวักทะลุหินแต่ละแท่งแล้วพุ่งลงไปในวัดป่าพรหมราชศรีธารธรรม และพุ่งกลับมาที่เสาหิน 5 แท่งในทุกวันขึ้น 15 ค่ำในอดีต 2) การก่อตัวของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ เป็นไปใน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

สองทิศทาง ทิศทางแรก ชาวบ้านอพยพออกจากพื้นที่ มอหินขาวในยุครัฐบาลปราบปรามคอมมิวนิสต์เขตป่าเขา พ.ศ. 2523 และให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยบริหารจัดการร่วมกันระหว่างชุมชนรอบพื้นที่มอหินขาวและหน่วยงานราชการ ต่อมา ได้รับการประชาสัมพันธ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจำนวนมากตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2544 โดยจุดท่องเที่ยวสำคัญคือ บริเวณ เสาหิน 5 แห่ง การประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ และเว็บไซต์สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดชัยภูมิ ผ่านภาพยนตร์เรื่องตำนานนเรศวรมหาราช ส่วนทิศทางที่สอง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่บริหารจัดการไม่ลงตัวระหว่างชุมชน 2 แนวคิดในบริเวณพื้นที่รอบมอหินขาว กับหน่วยงานราชการจังหวัดชัยภูมิและกรมป่าไม้ รวมไปถึงอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา โดยชุมชนตำบลท่าหินโงมต้องการให้ชุมชนมีส่วนบริหารจัดการพื้นที่มอหินขาว ส่วนชุมชนตำบลซับสีทองเห็นว่าควรให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการร้านค้าบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและการรักษาความปลอดภัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวแทนที่การให้ชุมชนบริหารจัดการในขณะที่นักท่องเที่ยวเพิ่มปริมาณมากขึ้นซึ่งไม่สามารถบริหารจัดการได้ ปัญหาดังกล่าวยังคงอยู่มาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์บอกเล่า, มอหินขาว, จังหวัดชัยภูมิ, แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

Abstract

The research on Oral history among local Communities along the Moh Hin Khao Eco-Historical Tourism Trail in Chaiyaphum Province, has two objectives: 1) To collect stories about local history of Mo Hin Khao in the form of an academic work, and 2) to study about image formation of Mo Hin Khao tourist attraction for tourism promotion in Chaiyaphum Province. The research results showed that 1) the stories about Mo Hin Khao came from beliefs of the community that had been told since people immigrated to live in Mo Hin Khao in 1964. It is believed that Mo Hin Khao is a city in the middle of the sky that connects the three realms: the human realm, the Naga realm, and the god realm. The god resides on each rock. There are 5 powerful gods residing on the 5 stone pillars in the area where a strange green light shot through each rock, rushed down to Wat Pa Phromraj Satthatham, and bounced back to the 5 stone pillars every 15th day of the waxing moon in the past. 2) The image of Mo Hin Khao tourist attraction for tourism

promotion in Chaiyaphum Province was formed in 2 directions. In the first direction, villagers migrated from the Mo Hin Khao area during the government's communist suppression in the forests and mountains in 1980, and the public area was turned into tourist attractions through collaborative management between the communities surrounding the Mo Hin Khao area and the government agencies. Later, the area was publicized as an important natural tourist attraction in the province. Many tourists have visited the area since 2001. The main tourist attraction in the area is the 5 stone pillars. The attractions are publicized through the webpage and the website of the Chaiyaphum Provincial Tourism and Sports Office, and through the movie “The Legend of King Naresuan the Great” In the second direction, the management of tourism image got conflict in concept among 2 communities in the area around Mo Hin Khao, Chaiyaphum provincial government agencies, the Royal Forest Department, and Phu Lan Kha National Park. The community in Tha Hin Ngom Subdistrict wanted the community to be involved in managing the Mo Hin Khao area while the community in Sap Si Thong Subdistrict thought that the government agencies should be responsible for maintaining the area order which included management of shops around tourist attractions and security around the Mo Hin Khao tourist attraction, instead of letting the community manage it due to the increase of tourists to the number that the community could not manage the area by themselves. This problem still exists until present.

Keywords: Oral History, Moh Hin Khao, Chaiyaphum Province, Natural tourist attractions

บทนำ

จังหวัดชัยภูมิมีขนาดทางกายภาพใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และใหญ่เป็นอันดับ 7 ของประเทศ สภาพของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเช่น ทรัพยากรที่ดินพบว่ามีสภาพเป็นป่าไม้และภูเขาถึง 50% ของพื้นที่ จากลักษณะดังกล่าวทำให้จังหวัดชัยภูมิอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในขณะเดียวกันเมื่อครั้งอดีตเช่นเดียวกันพื้นที่แห่งนี้ก็เคยเป็นแหล่งอาศัยของผู้เห็นต่างทางการเมืองในยุคความขัดแย้งทางความคิดหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่เมื่อสงครามความคิดสงบลง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเริ่มมีผลต่อการท่องเที่ยว กล่าวเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น จังหวัดชัยภูมิมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอย่างคับคั่งทุกปี ที่

พักในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวถูกจองล่วงหน้า 1 – 2 เดือนจนเต็มทุกห้องในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้เส้นทางเดินทางจากตัวจังหวัดไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาเป็นเส้นทางคมนาคมที่สะดวกจากสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง

หนึ่งในจุดหมายปลายทางของการเดินทางไปเที่ยวจังหวัดชัยภูมินั้น นอกจากทุ่งดอกกระเจียวที่หนึ่งปีจะบานเพียงแค่ครั้งเดียวยังมีหนึ่งสิ่งมหัศจรรย์ที่จัดว่าเป็น “Unseen in Thailand” ซึ่งพลาดไม่ได้กับกลุ่มหินทรายสีขาวขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในนาม “มอหินขาว” หรือ “สโตนเฮนจ์ (Stonehenge) เมืองไทย” มอหินขาว คือกลุ่มเสาหินทรายสีขาวขนาดใหญ่ตั้งอยู่อย่างโดดเด่นบนลานหญ้ากว้างบริเวณเนินเขา ภายในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา บ้านวังคำแคน หมู่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มหินทรายสีขาวเหล่านี้เกิดจากการสะสมของตะกอนทรายแป้งและดินเหนียวจากทางน้ำ เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงของแผ่นเปลือกโลกเมื่อ 65 ล้านปีก่อนทำให้มีการแตกหัก ผุพัง และการกัดเซาะ จนกลายเป็นเสาหินสูงใหญ่ 5 เสา รูปทรงประหลาดบนเนินเขาอย่างที่เราได้เห็นในปัจจุบัน สันนิษฐานว่ามีอายุราว ๆ 175-197 ล้านปีจากจังหวัดชัยภูมิขับรถตามทางหลวงหมายเลข 2051 เส้นทางชัยภูมิ-ตาดโตนแล้วเลี้ยวซ้ายก่อนถึงด่านอุทยานแห่งชาติตาดโตน ขับไปเรื่อย ๆ บนเส้นทางตาดโตน-ท่าหินโงม ให้สังเกตถนนแจ้งเจริญ-โสภะเชือกเพื่อเลี้ยวซ้ายไปตามถนนเส้นดังกล่าว ขับไปจนถึงบ้านวังคำแคนแล้วเลี้ยวขวาเข้าไปตามถนนลูกรังจะพบกับกลุ่มเสาหิน มอหินขาว ความสวยงามที่ถูกระดมมาจัดสรรผ่านเวลานับล้านปี ณ อุทยานแห่งชาติภูแลนคา นอกจากความงดงามและธรรมชาติโดยรอบกลุ่มหินทรายสีขาวขนาดใหญ่นั้น ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของการเคลื่อนย้ายอพยพผู้คนในครั้งอดีตที่ตามมาด้วยเรื่องราวและเรื่องเล่าปรัมปราในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและเหนือธรรมชาติที่ส่งผ่านคนรุ่นต่อรุ่น ตำนาน เรื่องเล่าและเรื่องราวดังกล่าววันนี้จะเลือนลางหายไปกับคนรุ่นก่อนที่วันนี้จะเหลือน้อยลงทุกที ๆ

การวิจัยครั้งนี้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการเล่าเรื่อง (Storytelling) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประวัติศาสตร์บอกเล่า ประวัติศาสตร์บอกเล่านี้เป็นทั้งศาสตร์และเป็นวิธีการในการรวบรวมข้อมูลจากความทรงจำของบุคคลหรือชุมชนที่ใช้กันในกลุ่มของนักประวัติศาสตร์บอกเล่า (oral historians) และนักวิจัย (researchers) โดยเชื่อว่าวิธีการของประวัติศาสตร์บอกเล่าจะเป็นการเติมเต็มข้อมูลที่ขาดหายหรือหาไม่ได้จากเอกสารของทางราชการและข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้ผ่านประสบการณ์ ข้อมูลที่ได้จึงเป็นข้อมูลที่มีสีสัน หากพิจารณาว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบอกเล่านี้มีส่วนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูรวมทั้งสร้างความเป็นชุมชนให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งผ่านการเก็บจับ รวบรวม ถ่ายทอดเป็นเอกสารการวิจัยและงานวิชาการ นอกจากนี้เมื่อเชื่อมต่อกับ การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว “ที่มีเรื่องราวและมีชีวิตชีวา

น่าสนใจ” จะเป็นทั้งมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตลอดจนฟื้นฟูประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นไปในตัวด้วย

การวิจัยครั้งนี้ ต้องการรวบรวมเรื่องราว เรื่องเล่าในรูปแบบต่างๆ ที่กระจัดกระจายทั้งเอกสารสารสนเทศ คำบอกเล่า มุขปาฐะจากปราชญ์และผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนบนเส้นทางขึ้นแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของการอพยพและตั้งถิ่นฐานเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงและเห็นพัฒนาการของอดีตมากระทั่ง ปัจจุบันทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบนเส้นทางมอหินขาวเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีชีวิตชีวาอีกครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมเรื่องเล่าในรูปแบบต่างๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พื้นถิ่นมอหินขาวในแต่ละช่วงเวลาจากอดีตมา จนถึงปัจจุบันในรูปแบบงานวิจัยเชิงวิชาการ
2. เพื่อศึกษาการก่อตัวของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยชุมชนบนเส้นทางมอหินขาว วิจัยประวัติศาสตร์มอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมุ่งทำการศึกษากับผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนจำนวน 3 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แนะนำจากผู้รู้หรือปราชญ์อีกจำนวน 10 คน รวมจำนวน 13 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์(Interview) โดยจะสัมภาษณ์เชิงลึกกับชะจ้ำ(ผู้ประกอบพิธีกรรม) ผู้เฒ่าในหมู่บ้านที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวอดีตชุมชน และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informant) ที่เป็นปัจเจกบุคคล โดยกำหนด เกณฑ์จากการอยู่อาศัยในชุมชนยาวนานกว่า และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของชุมชนเป็นอย่างดีจำนวน 3 คน และ จะใช้วิธีวิทยาแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า เป็นวิธีการในการรวบรวมข้อมูลจากความทรงจำของบุคคลหรือชุมชน ที่ใช้กันในกลุ่มของนักประวัติศาสตร์บอกเล่า (oral historians) และนักวิจัย (researchers) โดยวิธีการของ

ประวัติศาสตร์บอกเล่าจะเป็นการเติมเต็มข้อมูลที่ขาดหาย หรือหาไม่ได้จากเอกสารของทางราชการ และข้อมูลที่ได้ เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้ผ่านประสบการณ์

การบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์อาจบันทึกเฉพาะเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียงหรือกล้องวิดีโอ เป็นภาพเคลื่อนไหว ที่มีทั้งภาพและเสียงประกอบกัน โดยมีผู้สัมภาษณ์ (interviewer) เป็นผู้ป้อนคำถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการและมีผู้ให้สัมภาษณ์ (narrator) เป็นผู้ให้ข้อมูลจากความทรงจำที่ได้ประสบพบเห็น วิธีการของประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและความทรงจำในอดีต ผลผลิตของประวัติศาสตร์บอกเล่า ได้แก่ บันทึกต่างๆ และหลักฐาน เพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่ผ่านมาซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมร่วมสมัย ทั้งนี้ผู้วิจัยจะยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เป็นการละเมิดสิทธิหากอาสาสมัครหรือกลุ่มตัวอย่างปฏิเสธการกระทำใดๆที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกไม่เต็มใจ

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มนักเล่าเรื่องชุมชนที่คัดเลือกจากผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน จำนวน 10 คน

2.3 การสังเกตการณ์ทั้งแบบที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

2.4 แบบสอบถามทั้งที่มีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการทดสอบความถูกต้องด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation Technique) โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) ที่ผู้วิจัยได้รับการทำวิจัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิให้เกิดความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูลที่ต่างแหล่งที่มา ต่างเวลาและบุคคล ตลอดจนสถานที่เพื่อเปรียบเทียบข้อมูล สังเคราะห์ ตรวจสอบหาความตรงไปตรงมาของข้อมูลในการอธิบายและตอบวัตถุประสงค์ของ การวิจัยและใช้การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปอุปนัย (Analytic induction) เมื่อได้ข้อมูลจากการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว จะทำการสอบทานตรวจสอบเรื่องเล่าเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยชุมชนบนเส้นทางทางท่องเที่ยววนเขตประวัติศาสตร์มอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พื้นถิ่นมอหินขาวเกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของผู้นคนในชุมชนและสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ความเชื่อที่ถ่ายทอดจากคำบอกเล่าของคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่น

หนึ่ง ความเชื่อดังกล่าวเป็นเรื่องเล่าสืบเนื่องต่อกันมาเป็นเรื่องของความเชื่อเหนือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เล่าเรื่องจากการ “เห็น” ปรากฏการณ์นำมาสู่การอธิบายจากความเชื่อและเล่าเรื่องผ่านปรากฏการณ์จากรุ่นสู่รุ่นนำมาสู่เส้นทางท่องเที่ยวที่มีเรื่องเล่า (story) อันผลิตขึ้นจากชุมชนในพื้นที่คือ มอหินขาว เป็นพื้นที่นครกลางหาว สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ของประตูล้อมภพสามภูมิ คือ ภูมิมนุษย์ ภูมิพญานาค และภูมิเทพ โดยเทพแต่ละองค์จะมีฤทธิ์มากน้อยแตกต่างกันไปและสถิตอยู่ตามก้อนหินแต่ละก้อน มีประตูล้อมนครกลางหาว และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมต่อไปยังดินแดนพญานาค เนื่องจากพื้นที่มอหินขาวเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวบ้านจึงห้ามคนนอนพักค้างแรมบริเวณดังกล่าว (นักท่องเที่ยวจะขึ้นไปค้างแรมยังผาหัวนาคซึ่งดูแลโดยอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา) และนักท่องเที่ยวที่เคยค้างแรมก็จะไม่สามารถค้างแรมได้ด้วยเหตุประหลาดหลายประการตามคำบอกเล่า ในวันขึ้น 15 ค่ำจะมีแสงสีเขียวพุ่งจากก้อนหินตามจุดต่าง ๆ โดยเฉพาะเสาหิน 5 แท่ง ลำแสงดังกล่าวพุ่งทะลุหินแต่ละแท่งทั้ง ๆ ที่หินแต่ละแท่งไม่มีช่องให้ลำแสงทะลุผ่านได้ ก่อนจะพุ่งลงมายังวัดป่าพรหมราชศรีทธาธรรมที่อยู่ด้านล่างในหมู่บ้าน วัดดังกล่าวเดิมเคยอยู่ตั้งอยู่บริเวณมอหินขาว แต่ทางการสั่งให้อพยพลงมาด้านล่างพร้อมกับชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ก่อนในพื้นที่มอหินขาวเพื่อปราบปรามภัยคอมมิวนิสต์ในเขตป่าเขา สามารถอพยพลงมาได้เพียงวัดและพระสงฆ์แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายองค์พระพุทธรูป คือ พระพุทธรูปหลวงปู่มอหินขาว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ตรงซุ้มพระพุทธรูประหว่างทางขึ้นมอหินขาว

2. การก่อตัวของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ เป็นไปในสองทิศทาง ทิศทางแรก มอหินขาว ได้รับการประชาสัมพันธ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจำนวนมาก เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา โดยจุดท่องเที่ยวสำคัญคือบริเวณ เสาหิน 5 ก้อน โดยมีจุดพักท่องเที่ยวเลยจากบริเวณหิน 5 ก้อนขึ้นไปประมาณ 20 เมตร การประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ และเว็บไซต์สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดชัยภูมิ การเห็นแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวผ่านภาพยนตร์เรื่องนเรศวร ยิ่งสร้างและขยายการรับรู้สถานที่แห่งนี้มากขึ้นเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว นอกจากนี้การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิผ่านเส้นทางมาอุทยานแห่งชาติตาดโตนเพื่อพักผ่อนบริเวณน้ำตกและเดินทางต่อขึ้นมาเพื่อชมมอหินขาว และพระธาตุชัยภูมิ ยิ่งส่งผลให้ภาพลักษณ์เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของ มอหินขาว เป็นเส้นทางหนึ่งที่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเที่ยวจังหวัดชัยภูมิต้องมาเยี่ยมชม ส่วนทิศทางที่สอง เป็นการความไม่ลงตัวของชุมชนบริเวณพื้นที่รอบมอหินขาวโดยเฉพาะ 3 หมู่บ้านของตำบลท่าหินโงมกับหน่วยงานราชการจังหวัดชัยภูมิและกรมป่าไม้ รวมไปถึงอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา และชุมชนบริเวณพื้นที่รอบมอหินขาว 3 หมู่บ้าน กับชุมชนอื่นๆที่มีความเห็นว่าควรให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามา

ดูแลเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการร้านค้าบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและการรักษาความปลอดภัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวแทนที่การให้ชุมชนบริหารจัดการในขณะที่นักท่องเที่ยวเพิ่มปริมาณมากขึ้นซึ่งไม่สามารถบริหารจัดการได้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยววนิเวศประวัติศาสตร์มอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. เรื่องเล่าที่ผ่านกาลเวลา เรื่องเล่าหรือปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นส่งผลต่อความเชื่อและนำมาสู่การบอกเล่าในสิ่งที่ตนเชื่อจากรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง เมื่อเรื่องเล่าและสถานที่ผ่านกาลเวลาได้รับความสนใจท่องเที่ยวเยี่ยมชม หากสถานที่ท่องเที่ยว นั้นๆมีเรื่องเล่า และเรื่องราวประกอบการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นรูปแบบตำนาน เรื่องเล่าปรัมปรา มุขปาฐะ เกี่ยวกับภาพจำของสถานที่ดังกล่าวที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆมีความหมาย มีชีวิตชีวาน่าสนใจต่อการท่องเที่ยว เช่นเดียวกันกับ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยววนิเวศประวัติศาสตร์มอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในชุมชนและสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ความเชื่อที่ถ่ายทอดจากคำบอกเล่าของคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ความเชื่อดังกล่าวเป็นเรื่องเล่าสืบเนื่องต่อกันมาเป็นเรื่องของความเชื่อเหนือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เล่าเรื่องจากการ “เห็น” ปรากฏการณ์นำมาสู่การอธิบายจากความเชื่อและเล่าเรื่องผ่านปรากฏการณ์จากรุ่นสู่รุ่นนำมาสู่เส้นทางท่องเที่ยวที่มีเรื่องเล่า (story) อันผลิตขึ้นจากชุมชน สอดคล้องกับทัศนะของ วิทย์ พิณคันเงิน (2515) ที่กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มนุษย์โดยทั่วไปต้องการความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจมาตั้งแต่เด็กดำบรรพ์ความเชื่อต่างๆ นั้นมักได้รับคำบอกเล่าจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลึกลับที่จะช่วยคุ้มครอง และจิราภรณ์ภัท ราภานุภัทร (2528) ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า เมื่อคนเรามีความเชื่ออย่างหนึ่งอย่างใดแล้วย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำที่ตอบสนองความเชื่อมั่น ถ้าเปลี่ยนความเชื่อพฤติกรรมก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและพฤติกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นได้ในรูปของข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เช่นเดียวกับข้อห้ามการค้างแรมในพื้นที่มอหินขาวบริเวณเสา 5 แห่งที่ชาวบ้านมีความเชื่อร่วมกันว่าเป็นที่สถิตของเทพและจะเกิดปรากฏการณ์ไม่ดีเกิดขึ้นหากละเมิดข้อห้าม

2. ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมักอธิบายเรื่องของสภาพการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตแต่เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์มีไม่เพียงพอหรือต้องการให้ข้อมูลจาก

ผู้คนครบถ้วนจึงสอบถามจากปากคำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หรือแวดล้อม รับรู้ รับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นงานของ เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ (2546) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่าเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) โดยมุ่งศึกษาสภาพการณ์ของเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่สำคัญของภาคใต้ การถูกบุกยึดโดยกองกำลังของญี่ปุ่น และการถูกฝ่ายสัมพันธมิตรรุกโจมตี หรือเป็นการบอกเล่าถึงการอพยพถิ่นฐานแรกเริ่มของผู้คนในพื้นที่ที่ต้องการนำเสนอในงานวิจัย เล่าเรื่องผ่านการเก็บข้อมูลจากปากคำบอกเล่าของผู้คนที่ยังมีชีวิตอยู่และทันเห็นเหตุการณ์หรือมีความทรงจำร่วมกับเหตุการณ์เช่นงานของ เมธิรา ไกรนที (2552) ที่ได้ทำการศึกษา พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรักลาไวย์ในพื้นที่ภูเก็เกิดจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรม พบว่าบรรพบุรุษของชาวอุรักลาไวย์ได้เดินทางมาจากด้านใต้ของคาบสมุทรมลายู ซึ่งปัจจุบันเป็นดินแดนของอินโดนีเซียและมาเลเซีย และเดินทางด้วยเรือมาเรื่อยๆ จนเข้าสู่ทะเลอันดามัน ซึ่งอาจจะมิสาเหตุเพื่อการทำมาหากิน การพักอาศัยตามเกาะหรือสถานที่ที่มีความเหมาะสม ตั้งแต่บริเวณหมู่เกาะอาดัง เกาะหลีเป๊ะ และเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล เดินทางต่อมาเรื่อย ๆ ผ่านเกาะต่างๆ ในจังหวัดตรัง เช่น เกาะมุก เกาะไหง เกาะกระดาน จนมาถึงบริเวณจังหวัดกระบี่ ซึ่งชาวอุรักลาไวย์บางคนก็มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะลันตา บ้างก็เดินทางต่อมายังจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเดิมก็อาศัยอยู่บริเวณเกาะบอน เกาะเฮ เกาะโหลน แหลมকাใหญ่ เป็นระยะเวลากว่า 200 ปีมาแล้ว ปัจจัยในการเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาไวย์ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านกายภาพและปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ที่นำมาเป็นตัวกำหนดการพิจารณาถึงสถานที่ที่มีความเหมาะสม ทั้งต่อการอยู่อาศัยและการทำมาหากิน และมีความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยที่พบว่า การอพยพย้ายถิ่นของชาวบ้านชุมชนรอบมอหินขาวนั้นอพยพมาจากต่างจังหวัดไม่ว่าจะเป็นนครราชสีมา บุรีรัมย์ ขอนแก่น และอุบลราชธานี เข้ามายังพื้นที่มอหินขาวที่มีเนื้อที่ประมาณ 3,500 ไร่ก่อนที่ทางการจะให้อพยพลงมาอยู่บริเวณรอบมอหินขาวเพื่อสลายคอมมิวนิสต์ในเขตป่าเขา หากแต่ความต่างของงานวิจัยนั้นพบว่า ประวัติศาสตร์บอกเล่าของชาวบ้านชุมชนรอบมอหินขาวนั้นบอกเล่าปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติของแสงไฟประหลาดที่พุ่งจากเสาหิน 5 แห่งกลับไปกลับมาระหว่างบริเวณเสาหิน 5 แห่งกับวัดที่มีพระพุทธรูปประดิษฐานไว้

สรุปได้ตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยได้วางกรอบไว้คือ จากปรากฏการณ์และการพบเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นนำไปสู่ความเชื่อที่เล่าสืบต่อกันจนเป็นประวัติศาสตร์ที่บอกเล่ากันต่อมาในพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้งานวิจัยของผู้วิจัยซึ่งพบว่าการบอกเล่าของชาวบ้านที่อธิบายเล่าแสงประหลาดที่พุ่งจากเสาหิน 5 แห่งลงมายังวัดป่าพรหมราชศรีทธาธรรม และปรากฏการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวและละเมิดข้อห้ามบริเวณพื้นที่มอหินขาว หากล่วงละเมิดก็จะพบเห็น

ปรากฏการณ์แปลกประหลาดหากไม่มีการละเมิดข้อห้ามก็จะเป็นปกติ อาจถือเป็นการจัดระเบียบและวางกติกาทางสังคมซ้อนลงไปในการบอกเล่า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ กาญจนา ชินนา (2543) ที่ทำการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมการรำผีมอญ บ้านวัดเกาะ ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่าพิธีกรรมรำผีมอญมีหน้าที่ทั้งหน้าที่ที่แจ่มชัดและ หน้าที่ที่แอบแฝง โดยหน้าที่ที่แจ่มชัดหรือหน้าที่โดยตรงคือ เป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพและกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เป็นเวทีพบกันของสมาชิกในสายตระกูลที่นับถือผี เดียวกัน และก่อให้เกิดกำลังใจแก่ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมนี้ด้วย ส่วนหน้าที่ที่แอบแฝงหรือหน้าที่อ้อมนั้ก็คือ พิธีกรรม ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งในระดับชุมชนและสายตระกูล อันนำมาซึ่งความกลมเกลียวและสามัคคีในหมู่คณะ ขณะเดียวกันก็ สะท้อนว่าโครงสร้างทางสังคมชาวมอญเป็นสังคมที่มีการจัดระเบียบทางสังคมภายในโดยอาศัยความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นเครื่องมือ

3. ประเด็นภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของการวิจัย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยชุมชนบนเส้นทางการท่องเที่ยวในเขตประวัติศาสตร์มอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพบว่า แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวได้รับการประชาสัมพันธ์จากหลายทิศทางทั้งสื่อมีเดีย การโฆษณาทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ตำนานพระนเรศวร ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมมากขึ้นทุกปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 แต่ยังมีปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่บริเวณมอหินขาวซึ่งเป็นปัญหามาจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชนที่ให้ชาวบ้านที่เคยอยู่ในพื้นที่มอหินขาว 3,500 ไร่ในอดีตกอพยพออกจากพื้นที่ลงไปอยู่บริเวณรอบมอหินขาวเพื่อให้พื้นที่มอหินขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวสาธารณะโดยให้ชุมชนรอบมอหินขาวสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่และร่วมกันบริหารจัดการพื้นที่ได้ แต่เมื่อการท่องเที่ยวเริ่มประสบความสำเร็จโดยการเข้ามาของนักท่องเที่ยวมากขึ้นหน่วยงานราชการมีความต้องการผนวกพื้นที่มอหินขาวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติภูแล่นคาเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ ส่วนชุมชนรอบมอหินขาวมีความต้องการที่จะเข้าร่วมบริหารจัดการ ความขัดแย้งที่ตั้งอยู่บนความนิยมในแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวจึงจะต้องมีการสร้างสำนึกเรื่องการบริหารทรัพยากร เช่นเดียวกับงานของ ปริณ รสจันทร์ (2563) ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนด้วยประวัติศาสตร์บอกเล่า และสังเคราะห์สำนึกของชุมชนที่มีต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และศึกษาข้อเสนอในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนที่ทำการศึกษาคือเป็นชุมชนเกลือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประวัติศาสตร์ของชุมชนทั้ง 3 แห่งแบ่งตามยุคสมัยตามความหมายที่เกลือมีต่อชุมชน คือยุคของการผลิตเกลือเพื่อยังชีพและแลกเปลี่ยนเริ่มตั้งแต่ตั้งชุมชนจนราว พ.ศ.2490 ยุคต่อมาคือยุคของการผลิตเกลือเพื่อการค้าขาย ราว พ.ศ. 2490 – 2510 และยุคที่สามคือยุคที่การผลิตเกลือถูกจัดการโดยรัฐตั้งแต่ พ.ศ.2510 เป็นต้นมา สำนึกของชุมชนที่มีต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันคือสำนึกแบบบักหอยลอยตามคราดที่มีการปฏิบัติการ

ภายใต้โครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และ ข้อเสนอในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชน ประกอบด้วยการทำให้เกลื่อนให้มีความหมายในเชิงวัฒนธรรมและสุขภาพ การสร้างพื้นที่เพื่อรำลึกถึงอดีตของการผลิตเกลือที่มีชีวิตชีวา และการมีความรู้เกี่ยวกับการยุบของพื้นดินเพื่อกำหนดเป็นแผนของชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ได้ทราบประวัติและพัฒนาการของการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาในพื้นที่รอบบริเวณมอหินขาว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอดีตที่นำไปสู่การอพยพคนออกจากพื้นที่รอบมอหินขาวจากยุคความขัดแย้งทางความคิดเมื่อเวลาเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้เรื่องเล่าและเรื่องราวความเชื่อจากความทรงจำของชาวบ้านนำไปสู่การสร้างภาพจำให้กับสถานที่ท่องเที่ยวเป็นเรื่องราว (story) ของชุมชนในการดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

ควรมีแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสาธารณะประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ มอหินขาว ร่วมกันและกำหนดท่าทีที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานรัฐในจังหวัดชัยภูมิที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ หน่วยงานอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่ติดกับ มอหินขาว และที่สำคัญคือบทบาทของชุมชนในการเสนอแนวทางของชุมชนต่อภาครัฐเพื่อเป็นภาคีความร่วมมืออย่างจริงจัง

ควรใช้เรื่องเล่าของท้องถิ่นสร้างสำนึกชุมชนให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรในพื้นที่มอหินขาว การใช้เรื่องเล่าโดยการสร้างเรื่องราว (story) ที่เป็นเรื่องของชุมชนตั้งแต่อพยพเข้ามาอาศัยบริเวณมอหินขาว ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติและสถานที่ที่มีเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องต่างๆ อย่างเป็นเนื้อเรื่องที่มีลำดับและสัมพันธ์กัน นำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติธัช ศรีฟ้า. (2564). *บูรณภาพนิทัศน์ : การบริหารจัดการ และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางทะเล เรือจมแก้วสมุทร*. ดุษฎีนิพนธ์สาขาวิชาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ปริญ รสจันทร์. (2563). รายงานการวิจัย การฟื้นฟูสำนึกชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมั่นคงยั่งยืนด้วย กระบวนการประวัติศาสตร์บอกเล่าในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- पाल्กัน สุธาสดี. (2554). การสืบสานภูมิปัญญาของสายสกุลช่างปูนปั้น จังหวัดเพชรบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ. (2546). รายงานการวิจัย ประวัติศาสตร์บอกเล่าเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่2 (พ.ศ. 2484 – 2488). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- เมธิรา ไกรนที. (2552). พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรุกรักลาไวยในพื้นที่ที่เกิดจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรม. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธิดา ตันเลิศ และสุรัชดา คะนิงเพียร. (2562). “พัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบบชุมชนบ้านคำฮี ตำบลโพ้นทราย อำเภอมะนัง จังหวัดมุกดาหาร”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2561
- เหมราช เหมหงษา. (2541). วิวัฒนาการการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ :การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.